הלכה · משנה תורה · מפרשים · חידושי מים חיים · ספר מדע

חידושי מים חיים על משנה תורה, הלכות דעות

רבי חזקיה די סילוה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי מים חיים על משנה תורה, הלכות דעות

רבי חזקיה די סילוה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-מים-חיים-על-משנה-תורה-הלכות-דעות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ו 4
פרק ב 4
הלכה ג 4
הלכה ו 4
פרק ג 4
הלכה א 4
הלכה ג 6
פרק ד 7
הלכה א 7
הלכה ב 7
הלכה ג 7
הלכה ד 8
הלכה ה 8
הלכה ו 8
הלכה ז 8
הלכה ח 8
הלכה ט 9
הלכה טז 9
הלכה יט 9
פרק ה 9
הלכה יא 9
פרק ו 10
הלכה ג 10
הלכה ז 10
פרק ז 10
הלכה ה 10

פרק א

הלכה ו

כך למדו פי' מצוה זו וכו'. קרוב לזה דרשו בסוף פ"ק דסוטה אקרא דאחרי ה' אלקיכם תלכו עיי"ש.

פרק ב

הלכה ג

בעלי כעס אין חייהם חיים. הכי איתא בפרק ערבי פסחים (פסחים דף קי"ג ע"ב).

הלכה ו

ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב. בפרק תפילת השחר מצינו שהיה מכריז רבן גמליאל כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש ואע"ג דמסיק התם שכל התלמידים ראויים ליכנס מ"מ נקוט מיהא שראוי לאדם להיות תוכו כברו וכן אקרא דלא יכלו דברו לשלום אמרו רז"ל במדרש דמתוך גנותן של שבטים אתה יודע שבחן די בליביהון בפומייהו.

פרק ג

הלכה א

המהלך בדרך זה נקרא חוטא שהרי הוא אומר בנזיר וכפר עליו וכו'. הלח"מ האריך בזה ולא העלה דבר ברור ויש גמגומין בדבריו. הנה מתחלה תמה דכיון דבפ"ק דנדרים אוקימנא לרבי אלעזר הקפר ברבי בשיטה איך פסק הרב כמותו ואין זה קושיא וכבר נשאל הרשב"א בתשובה על זה בסימן תל"א והשיב דיפה פסק הרב כשמואל דנקרא חוטא ובכה"ג לא מיקרי שיטה יעו"ש ואני מסייע עוד פסק הרב ז"ל דכיון דר' עקיבא במתני' הכי ס"ל כר' אלעזר הקפר וכדתנן בפרק החובל וליכא מאן דפליג עליה במתני' ודאי דהכי הלכתא.

עוד הקשה דהיכי אמרינן בפרק קמא דתענית דשמואל סבר דנקרא חוטא דהא איהו גופיה אמר בהחובל כשהקשו שם ואין אדם רשאי לחבל בעצמו והא תניא וכו' נשבע להרע וכו' אביא נשבע להרע לעצמו ולא הרע ותירץ שמואל באשב בתענית משמע דאשב בתענית מותר ותירוץ התוספות לא שייך לדעת הרב ולי לא קשה מידי דלעולם דס"ל לשמואל דנקרא חוטא אלא דכדי לתרוצי ברייתא אמתני' אוקמא שמואל בהכי דס"ל להיא ברייתא דיושב בתענית שרי אבל איהו ס"ל כרבי אלעזר הקפר ברבי.

עוד הקשה דבכמה דוכתי מוכח דרבי אלעזר הקפר ברבי אפילו בנזיר טהור קאמר ואילו בריש נזיר אמרינן איפכא דאפילו לר"א הקפר דאמר נזיר חוטא הוא ה"מ טמא אבל נזיר טהור לאו חוטא הוא ותירוץ התוספות בזה לא שייך לדעת הרב תו קשיא ליה דמסוגיא דהחובל משמע דלרבי אלעזר הקפר דאמר אין אדם רשאי לחבול בעצמו לית ליה ההיא ברייתא דנשבע להרע לעצמו ולא הרע דחייב דלדידיה לא שייך למימר הרעה רשות דאין אדם רשאי לחבל בעצמו וא"כ הרב שפסק כאן כרבי אלעזר הקפר איך כתב בפרק ה' מהל' שבועות נשבע להרע כגון שנשבע שיחבול בעצמו אע"פ שאינו רשאי שבועה חלה עליו והאריך ליישב זה בדברים דחוקים.

ומה שנראה ליישב זה על נכון הוא זה הנה הרב כתב בריש פ"ה מהל' חובל ומזיק וז"ל אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם כשר מישראל וכו' הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא יוסיף להכותו ע"כ וכונת דבריו היא זו דאיסור חבלה בין בעצמו בין בחבירו הוי איסור דאורייתא אלא דבחובל בעצמו ליכא לאו או מלקות כי אם דרשה דר"א הקפר ובחובל בחבירו איכא לאו ומלקות נמי בהכאה שאין בה שוה פרוטה ור"א הקפר אף בנזיר טהור ס"ל דאיכא איסור דאורייתא והא דאמרינן בריש נזיר דלרבי אלעזר הקפר נזיר טהור לאו חוטא הוא היינו לגבי נזיר טמא.

ומ"ש הרב שאם נשבע שיחבול בעצמו אע"פ שאינו רשאי שבועה חלה עליו כן דעת הר"ן בתשובה ובפרק שבועת שתים בתרא דכל דליתא מן התורה מפורש לא מיקרי מושבע ועומד לענין שלא תחול עליו שבועה ונ"ל ראיה לזה מהא דגרסינן בפ"ג דשבועות אהא דתנן שבועה שלא אוכל נבלות וטרפות חייב ופרכינן אמאי מושבע ועומד מהר סיני הוא ומוקי לה ריש לקיש במפרש חצי שיעור ופירש רש"י שאינו מושבע עליו מסיני הילכך מיחייב משום שבועה ופסקו הרב בפ"ה מהל' שבועות דין ז' ולכאורה קשה דהא קי"ל כרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה וא"כ אף אחצי שיעור מושבע מהר סיני הוא ואמאי מיחייב משום שבועה אלא משמע ודאי דכיון דחצי שיעור לא כתיבא בהדיא בתורה אלא אתי מדרשא דכל חלב אף דאסיר מן התורה לא מיקרי מושבע מהר סיני ומיהו קשה דבריש פ' בתרא דיומא לא משמע הכי דאיתא התם דריש לקיש מודה דחצי שיעור אסיר מדרבנן וקשיא לן דאי הכי לא מיחייב עליה קרבן שבועה ופירש רש"י שהרי מושבע עליו בלאו דלא תסור ומסיק דכיון דאית ליה היתר מן התורה קא חייל קרבן שבועה מוכח בהדיא דבמידי דלית ליה היתר מן התורה לא חייל קרבן שבועה וי"ל דלרווחא דמילתא נקט הכי כיון דחצי שיעור הוי דרבנן.

ומעתה על כרחך ליישב סוגיא דהחובל צ"ל דהש"ס לא פריך מכח הדין אלא מלישנא

דברייתא דקרי ליה רשות וכמו שתירץ הלח"מ לפי דרכו אף לפי דרך הר"ן מתורץ שפיר (עיין בתשובת הרשב"א סי' תרי"ד) והרלב"ח בתשובה סי' ק"ג האריך בזה והוקשה לו ממ"ש הרב בפ"א מהל' שבועות דשבועת שוא מקרי נשבע לבטל את המצוה כיצד כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית וכו' או שיתענה בשבתות וימים טובים ע"כ והרי איסור התענית בשבתות וימים טובים אפי' תימא דהוי מן התורה מ"מ אינו מפורש בתורה וכן בסוף הל' שבת קרי לעונג שבת מצוה מדברי סופרים והחמיר הרב בקושיא זו ובאמת שהיא קושיא גדולה. ומצאתי בירושלמי דנדרים פ"ט נדר להתענות ונמצאו י"ט ושבתות לוקה ואין צריך היתר חכם וכן הביא הב"י יו"ד סי' רט"ו בשם המרדכי ואע"ג דאיתא התם לימים הכתוב במגילת תענית ג"כ הך לישנא דלוקה וא"צ התרת חכם י"ל דההיא לוקה מכת מרדות מדרבנן קאמר ומיהו קשה דגם בשבתות וי"ט היכן מצינו לאו באיסור תענית ללקות עליו. ולכן היותר נכון בזה שגם איסור התענית בשבתות וימים טובים אינו מפורש בתורה וחייל עליה שבועה והרב לא נקטיה הכא גבי שבועת שוא אלא לדמיון בעלמא ותדע שהרי כשחזר ופרט דינין אלו לא הזכיר עוד כלל מדין זה וחדושא כי האי לא הו"ל למכתביה אגב גררא אלא משמע ודאי שאינו אלא דוגמא בעלמא וגדולה מזו כתב הרב בדמיון פ"ט מהל' ממרים על בשר חיה בחלב יעו"ש ודוק.

כך אמרו חכמים לא דייך מה שאסרה תורה וכו'. הכי איתא בירושלמי ריש פרק עשירי מנדרים. ודע שכל מה שכתב הרב ז"ל שאין ראוי להתענות ומשמע בגמרא דאף במצי לצעורי נפשיה זהו בצדיק שלא חטא אבל במי שבא עבירה לידו אדרבה צריך להתענות כפי גודל העבירה והכל לפי מה שהוא אדם שהרי מצינו לר' שמעון שאמר על ר' עקיבא אם משמת חזר בו איני יודע ומפני שדבר בלשון גנאי השחירו שיניו מפני תעניות כדאיתא בסוף נזיר פרק כהן גדול וכן רבי יהושע שאמר על בית שמאי בושני מדבריכם הושחרו שיניו ג"כ מפני תעניות כדאיתא בפ' אין דורשין בחגיגה ובירושלמי פ"ט דנדרים רבי זעירא ציים תלת מאוון דצומין ואית דאמרי תשעה מאוון דצומין וכן בשלהי קידושין בעובדא דרבי חייא בר אשי שנכשל באשתו כסבור שהיא זונה מעלמא ואף על פי כן כל ימיו של אותו צדיק היה מתענה עד שמת באותה מיתה.

הלכה ג

והוא שאמר שלמה בכל דרכיך דעהו. הכי איתא בס"פ הרואה איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה בכל דרכיך דעהו ואמר רבא ואפילו לדבר עבירה.

פרק ד

הלכה א

ואל ישהא נקביו אפי' רגע אחד. בפ' הבא על יבמתו אמר רב אחא בר יעקב שיתין סבי הוינן וכולהו איעקור מפרקיה דרב הונא לבד מאנא דקיימי בנפשאי החכמה תחיה את בעליה ובפרק הנודר מן המבושל גרסינן א"ל ההוא מינא לרבי יהודה פניך דומים או כמלוה ריביות או כמגדלי חזירים א"ל ביהודאי תרוייהו אסירן אלא כ"ד בית הכסא איית לי מן ביתא עד בית מדרשא וכל שעה ושעה אני נכנס לכל אחד ואחד ועוד דבפרק בתרא דמכות גרסינן אמר רב אחאי המשהה את נקביו עובר משום בל תשקצו ואי בעי לפנות ולא מצי מאי תקנתיה כדגרסינן בסוף פ' המוציא יין תנו רבנן הנכנס לסעודת קבע יהלך י' פעמים של ד' אמות ואמרי לה ד' פעמים של עשר עשר אמות ונפנה ונכנס וישב במקום.

הלכה ב

ולא ירבה לשתות מים. בפ' כיצד מברכין איתא איפכא דהמקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעיים וכמה אמר רב חסדא קיתון לפת.

וצריך האדם ליזהר לאכול בבוקר אחר תפלה כדאמרינן בפ' החובל ובפ' המקבל השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה ותו גרסינן התם פ"ג חלאים תלויים במרה כמנין מחל"ה וכולן פת שחרית במלח וקיתון של מים מבטלתן ופי' רש"י דקיתון של מים היינו למי שאין לו יין ותו איתא התם די"ג דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן הצינה וכו'.

הלכה ג

לעולם כשיאכל אדם ישב במקומו. בסוף פ' מפנין חמשה דברים קרובים למיתה יותר מן החיים ואלו הן אכל ועמד שתה ועמד ישן ועמד הקיז ועמד שימש מיטתו ועמד והיינו דוקא לטייל וליגע אחר אכילה אבל עכ"פ צריך לילך ד' אמות אחר אכילה דגרסינן בהמקבל אמר שמואל כל מילי ידענא אסותייהו לבר מהני תלת מאן דאכיל אהינא מרירא אליבא רקניא ומאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעא גרמידי.

הלכה ד

ויהיו בסוף הלילה. פי' לפי שהשינה בסוף הלילה הוא מועיל לגוף כדאמרינן בסוף פרק הרואה אמר שמואל שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא יציאה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא.

הלכה ה

לא יישן אדם לא על פניו ולא על ערפו. בפ' היה קורא אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא קריאת שמע מיקרא הוא דלא ליקרי הא מיגנא שפיר דמי והא ר' יהושע בן לוי לייט אמאן דגני אפרקיד אמרי מיגנא כי מצלי שפיר דמי וכו' ופרקיד מיקרי בין על פניו בין על ערפו ואין לו היתר לישן אלא על צידו.

בתחילת הלילה על צד שמאל. הטעם כתב בס' שבילי אמונה כדי שיהא הכבד שהוא בצד ימין על האצטומכא ויחום אותה בחמימותו וימהר עיכול המאכל.

ולא יישן ביום. הכי איתא בסוף פ' הישן שטוב שלא לישן ביום יותר משיתין נשמי וכ"כ בספר שבילי אמונה כי השינה ביום מזקת כי היא סיבה להוליד חלאים רעים בגוף.

הלכה ו

ומיני הקשואים. איתא בפ"ק דע"ז שצנון מחתך אוכל וחזרת מהפך מאכל קישות מרחיב מעיים וה"מ בקישות זוטרי אבל לרברבי קשין לגופו של אדם כחרבות וכתבו בתוספות דהא דאמרינן בפ' כיצד מערבין נראה צנון נראה סם חיים והא תניא נראה סם המות ל"ק כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים י"ל דמיירי הכא בעת שהוא סם חיים אי נמי דמיירי באמהות שהם לעולם חיים.

הלכה ז

לעולם יקדים אדם דבר הקל. הטעם שאם מאחר הקל הכבד מתעכב זמן הרבה להתעכל והקל מתעכל מיד ולפיכך יקדים דבר הקל כדי שיצא מיד מבטן העליון.

הלכה ח

ואוכל את החומץ. כמ"ש רז"ל שהחומץ יפה לשרב.

ואוכל מעט מן החרדל. גרסינן בפרק כיצד מברכין הרגיל בעדשים אחד לשלשים יום מונע אסכרה מתוך ביתו אבל כל יומא לא מאי טעמא משום דקשה לריח הפה הרגיל בחרדל אחד לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו אבל כל יומא לא מאי טעמא משום דקשה לחולשא דלבא.

ומן החלתית. דוקא מעט לפי שהוא חם ביותר אבל לא יאכל הרבה ממנו דאמרינן בפ' אלו טריפות האי מאן דאכל תלתא תקלי חלתית אליבא רקניא משתלח משכיה.

הלכה ט

כגון דגים גדולים. משמע דדגים קטנים אינן מזיקים כלל והכי איתא בפרק כיצד מברכין הרגיל בדגים קטנים אינו בא לידי חולי מעיים ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרים ומרבין ומבריין גופו של אדם.

גרסינן בסוף פרק קמא דמועד קטן דכוורא סמוך למסרחיה מעלי וכן למשתי עליה אבוה דהיינו מיא וכתבו בתוס' דבזמן הזה תופסים סכנה למיכל סמוך לסרחון וגם למשתי עליה אבוה ושמא נשתנו כמו הרפואות שבתלמוד שאינן טובות בזמן הזה או שמא נהרות דבבל מעלו לו טפי.

תו גרסינן בפרק כיצד מברכין דהרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב וה"מ טעמו אבל ריחו לא אימיה דרבי ירמיה (אפיק) [אפיא] ליה ריפתא ומדבקא ליה ומקלפא ליה פי' כדי שלא ירגיל בריח.

והפטריות. איתא בתוספתא דתרומות פטריות אסורין משום סכנת נפשות.

הלכה טז

וקודם שיישן ואחר שיישן. כן צ"ל. אי נמי וקודם שיישן וכשיעור דהיינו לכשיעור משנתו.

הלכה יט

והאלף מרוב דתשמיש. אפשר שרצה לרמוז שאף האחד מאלף שמת בשאר חלאים הוא בצירוף התשמיש דהא והא גרמא ליה.

פרק ה

הלכה יא

דרך בעלי דעה שיקבע לו אדם מלאכה המפרנסת אותו תחילה וכו'. נ"ל שסבור הרב דבית וכרם לא דוקא אלא חדא מינייהו סגי ומ"ש הרב שיקבע לו מלאכה (במדרש רבה בסוף פרשת קדושים משמע דדרך לבנות ואחר כך לנטוע וכן משמע מקרא דמייתי התם לא יבנו והדר לא יטעו עיי"ש) לאו מכרם מפיק ליה אלא מדאמרינן בפ"ק דקידושין שחייב אדם ללמד את בנו אומנות דכתיב ובחרת בחיים זו אומנות ומשו"ה אפכיה לסדרא דקראי לאשמועינן דסדרא ללא צורך ועיקר הלימוד מהכתוב להקדים בית לאשה ולאפוקיה מהטפשים שמתחילין לישא אשה ואחר כך בונים בית.

פרק ו

הלכה ג

והמתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעוה"ב. לקמן בפ"ג מהל' תשובה כתבתי איה מקום כבודו של דין זה.

הלכה ז

הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה וכו'. בר"פ אין עומדין גרסינן ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין אמר ר' אלעזר מכאן לרואה בחבירו דבר שאינו הגון צריך להוכיחו וכתבו התוס' פירוש אע"ג דליכא איסורא דאורייתא דאי איכא איסורא דאורייתא פשיטא הוכח תוכיח כתיב וגרסינן נמי בסוף פ"ג דערכין מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיח שנאמר הוכח תוכיח וז"ש הרב או שהלך בדרך לא טובה ודוק.

פרק ז

הלכה ה

אחד המספר בלשון הרע בפני חבירו או שלא בפניו. תמה הכ"מ למה כתב דלא כרבא. ויש ליישב עם מ"ש התוספות שם דפלוגתא דאביי ורבא היא כגון בכה"ג דנורא בי פלוני דאיכא למישמע דלא אמרה משום לישנא בישא אבל אם אמר דבר קינטור על חבירו אף אם אומרה בפניו לכו"ע אית ביה משום לישנא בישא ולשון הרע המוזכר בדברי הרב הוא דבר קנטור ומשו"ה פסק דאפילו בפניו הוי קנטור. ומיהו קשה למה השמיט פלוגתא דאביי ורבא ודוק. ומצאתי בתורת כהנים ומייתי ליה הר"ש פרק י"ב ממס' נגעים מתני' ה' דקאמר ומה מרים שלא דברה בגנותו של משה בפניו של משה כך נענשה על אחת כמה וכמה המדבר בגנותו של חבירו בפניו והך ברייתא מסייע ליה לאביי ומשו"ה פסק כמותו.